

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В ПОЛІСЬКОМУ РЕГІОНІ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що сьогодні для всіх регіонів України насущною проблемою є розробка нових підходів до збереження природного середовища. Важливо розглянути такий підхід на базі комплексного вирішення завдань у складних соціальних, економічних та екологічних системах. Одна з провідних ролей у розв'язанні цих проблем належить туризму.

По-перше, туризм - одна з основних галузей світового господарства, що інтенсивно і динамічно розвивається. Він становить значну частину світового валового національного продукту, притягає близько 7% світових інвестицій, створює велику кількість нових робочих місць і є важливою статтею податкових надходжень. Включення України у цей процес дозволить гармонізувати її економіку зі світовою і забезпечити рівномірніший розподіл доходів по областях. Крім того, туризм впливає не лише на ключові сектори економіки сучасної держави, але й практично на всі сторони життя цивілізованого суспільства, і є одним із ефективних засобів структурної перебудови економіки та зміни пріоритетів суспільного розвитку.

І, нарешті, однією з вагомих функцій туризму є соціальна. Тобто на сучасному етапі свого розвитку туризм спрямований головним чином на вирішення певних соціальних завдань. На тверде переконання М.Б.Біржакова, насамперед ідеться "про надання нематеріальних благ споживачеві у вигляді широкого спектра послуг; формування загальноосвітнього, культурного й соціального рівня життя населення; розширення міжнародних, міждержавних, міжетнічних, міжособових відносин; забезпечення відпочинку, відновлення життєвих сил, здоров'я споживачів; узгодження інтересів окремих груп населення з довготривалими інтересами суспільства, у тому числі збереження сприятливого екологічного, соціального, культурного середовища" [1, с.188].

Проблема визначення напрямів розвитку туризму саме у Поліському регіоні наразі мало досліджена. Окремі аспекти теми розглянуті в роботах П.В. Гудзь, В.К. Євдокименка, І.В. Смаль та ін.. Так, П. В. Гудзь акцентує увагу на економічних проблемах розвитку курортно-рекреаційних територій, В.П. Євдокименко описує методологію формування та механізм реалізації регіональної політики розвитку туризму.

Наукова новизна досліджуваної проблеми полягає в тому, що на основі вивчення світових тенденцій розвитку структур, від яких залежить розвиток туризму, зроблена спроба спрогнозувати можливі сценарії розвитку туризму в Поліському регіоні України. Перераховані шляхи і методи дії державних структур на туристичну галузь з метою забезпечення її стійкого розвитку. За допомогою аналізу чинників, що впливають на розвиток туристичної галузі у зазначеному регіоні, можна з'ясувати, що заважає розвиватися туризму на Поліссі, й окреслити коло завдань, вирішивши котрі, можна досягти тут позитивного результату.

Розвиток туристичної сфери України впродовж останніх років характеризується позитивною динамікою: зростають обсяги в'їзного (іноземного) та внутрішнього туризму, підвищується ефективність господарської діяльності підприємств та продуктивність праці. Однак у 2005-2006 роках темпи зростання дещо уповільнились. У багатьох випадках це пояснюється відсутністю інфраструктури та низьким рівнем інвестиційної діяльності у галузі туризму. Надалі поступальність та інтенсивність розвитку буде залежати від комплексної і планомірної реалізації стратегії підтримки позитивного іміджу України, створення конкурентоспроможного українського турпродукту, його розгорнутої реклами на внутрішньому та зовнішньому ринках, впровадження інновацій, залучення інвестицій, комплексного підходу до розвитку туризму та курортів на регіональному рівні.

У 2006 р. Україну відвідали 18,9 млн. іноземних туристів, що на 7% більше, ніж 2005 р.. За кордон за цей же проміжок часу виїхало 16,9 млн. українців. Як результат, темпи зростання обсягів в'їзного туризму (107%) перевищили темпи зростання виїзного туризму

(103%). При цьому обсяг внутрішнього туризму у 2006 р. залишається сталим - 8,2 млн. внутрішніх туристів (збільшення на 2%).

На сьогодні туристична та курортна сфери охоплюють понад 8,7 тис. підприємств: 4,3 тис. ліцензованих турагентів і туроператорів; 1,2 тис. готелів та інших місць для нетривалого проживання; 3,2 тис. санаторно-курортних закладів. За даними ліцензійного реєстру суб'єктів туристичної діяльності, станом на 01.01.07 ліцензії на туроператорську та турагентську діяльність отримали 4320 суб'єктів господарювання, з яких 4208 є діючими. Структура в'їзного турпотoku виглядає так: на долю росіян, що відпочивали в українських санаторіях, припадає 68%, громадян Молдови - 12%, Білорусі - 11%. Четверта позиція - за ФРН [2, с.4].

Зважаючи на місце і роль туризму в світовій економіці, Кабінет Міністрів України 29 квітня 2002 р. затвердив Державну програму розвитку туризму на 2002-2010 рр., у якій визначено пріоритети розвитку виїзного і внутрішнього туризму. На основі загальнодержавної розроблені й виконуються регіональні програми та програми окремих туристичних центрів. Розвиток туризму в них узгоджено з такими секторами економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів широкого вжитку і туристичного призначення. Туризм розглядається як один з найперспективніших напрямів структурної перебудови економіки [3, с.20].

Аби визначити, як саме туристична галузь має розвиватися у Поліському регіоні України, щоб вона приносила відчутну користь економіці, слід з'ясувати, що ж таке українське Полісся. Йдеться не про конкретну область нашої країни, а про особливу історико-етнографічну зону, фактично - частину колишньої прабатьківщини слов'янських народів, котра до сьогодні зберегла найдавніші релікти праслов'янської та давньої української культур, що є постійними об'єктами вивчення дослідників-археологів, істориків, фольклористів, етнографів.

На сьогодні українське Полісся за чинним адміністративно-територіальним поділом охоплює північну Київщину, Чернігівщину, Житомирщину (окрім південних районів), північні райони Сумської області, Рівненщину та Волинську область (окрім крайнього півдня останніх двох областей). Головний чинник, від якого значною мірою залежать туристичні можливості Поліського регіону (як і будь-якого іншого), - це його природно-рекреаційні та кліматичні умови. Саме клімат (а тут він помірно-континентальний, зазвичай із теплим вологим літом і м'якою хмарною зимою) та ландшафт Полісся визначають не тільки основні напрями господарської діяльності регіону, а й специфіку розвитку його туристичної сфери. Українське Полісся - це плоска рівнина з незначними височинами, що перетинається багатьма річками з басейну Дніпра (це Прип'ять, Десна, Горинь, Стир, Тетерів, Уж, Остер, Березина, Уборть, Піна та ін.).

Та Полісся не було б Поліссям, якби не мало стільки чудових озер. Скажімо, якщо взяти Волинь, то саме місцеві озера роблять цей край дуже привабливим для туристів. Другою характерною ознакою поліського ландшафту є мішані ліси, що займають понад 2,5 млн. га. Надзвичайно багатий та різноманітний також рослинний і тваринний світ. Усе це природне розмаїття не може не використовуватись туристичною галуззю. Проте одних тільки природних ресурсів замало для того, аби Полісся стало привабливим у туристичному плані не лише для українців, але й для зовнішнього туриста. Важлива цілісна державна політика, куди органічно входить і розвиток туризму в зазначених вище областях.

Основними негативними чинниками, що позначаються на розвитку туризму на Поліссі, на думку більшості експертів, є, насамперед, відсутність цілісної системи державного управління туризмом і курортами у Поліському краї з боку місцевих адміністрацій, а також повільність темпів зростання обсягів інвестицій у розвиток матеріальної бази місцевого туризму. Не кращим чином на розвитку галузі позначаються і невідповідність переважної більшості туристичних об'єктів міжнародним стандартам та недостатність державної підтримки і комплексного підходу до рекламування національного туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному ринку туристичних послуг. Заважає нормальній роботі галузі й відсутність ефективних маркетингових інструментів просування регіонального турпродукту на міжнародному ринку (іноземці не мають змоги дізнатися про існування туризму у Поліському краї) та брак відповідної сервісної інфраструктури для розвитку туристичної діяльності у сільській місцевості Полісся, а також незадовільний стан туристичної, сервісної та інформаційної

інфраструктури вздовж автомобільних доріг та міжнародних транспортних коридорів.

Щоб цей регіон отримав реальну можливість розвивати туристичну галузь, необхідно здійснити комплекс заходів, що дозволять усунути перераховані вище негативні тенденції. Першим кроком тут могло б стати створення стратегії розвитку туристичної галузі Полісся, яка повинна ґрунтуватися на комплексі умов, сприятливих для залучення інвестицій, та запровадження реальних механізмів стимулювання будівництва і реконструкції об'єктів туристичної й курортно-рекреаційної інфраструктури. Окрім того, не менш важливими є також організація належних умов для розвитку іноземного та внутрішнього туризму (зокрема, через підвищення якості туристичних послуг, розвиток окремих туристичних центрів, стимулювання певних видів туризму), сприяння розвитку готельного бізнесу, забезпечення гармонізації національних стандартів, а також підвищення якості туристичних послуг. Наступними кроками мусить стати створення загальнонаціонального реєстру туристичних ресурсів України, де окремою сторінкою будуть виділені туристичні ресурси Полісся, та забезпечення їх раціонального використання й охорони; ретельні дослідження туристичного ринку, що дозволить підготувати інформацію про Україну і її туристичні можливості та поширити її на міжнародному туристичному ринку й усередині держави. Тобто йдеться про туристичний імідж як країни в цілому, так і Поліського краю зокрема.

Окрім того, рекреаційне планування матеріальної бази має стати частиною загального плану облаштування території. Перед початком будівництва нового туристичного комплексу слід ретельно і повно вивчити його вплив на економіку і природу регіону. Це повинно стати частиною соціальної політики місцевих органів влади. Важлива умова реалізації такого проекту - отримання санітарного дозволу на утилізацію відходів і т.д. Адже його негативний вплив на оточуюче середовище - серйозна причина для відхилення проекту місцевою адміністрацією. Повітря, ґрунтові й наземні води, пляжі й ліси Полісся повинні залишатися чистими і захищеними. Розумне використання місцевих ландшафтів і пам'яток архітектури з туристичною метою, на думку В.А.Квартальнова, слід заохочувати [4,с.277]. Тож будь-який туристичний проект повинен плануватися так, щоб зберегти і навіть, якщо це можливо, покращувати стан навколишнього середовища.

Одним з видів туризму, який у регіональному туристичному бізнесі Полісся потенційно може зіграти ключову роль, є сільський, тобто відпочинок у сільській місцевості. Уже зараз у загальній структурі туристичного бізнесу цей вид як досить прибутковий, посідає чільне місце на світовому ринку, маючи чималі обсяги. Зрозуміло, що сільський туризм не може змагатися з морськими курортами чи популярними туристичними центрами на кшталт Парижа, проте він устиг зайняти власну нішу на ринку туристичних послуг. Так чи інакше сільський туризм створює робочі місця в сільській місцевості, сприяє використанню місцевих ресурсів, розширює можливості відпочинку для малозабезпеченого контингенту.

В Україні ця ніша внаслідок законодавчих прогалин і фактичної байдужості держави освоєна досить слабо і поки що переважно тримається на ентузіазмі окремих людей та Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму. Є два основні види організації такого відпочинку городян свого регіону і жителів інших місцевостей або іноземних туристів: шляхом здачі у найм невеликих будиночків або квартир чи кімнат у невеликих сільських готелях або котеджах, влаштованих у мальовничих місцевостях; організації проживання відпочиваючих на фермі в сільському будинку безпосередньо в сім'ї. Це дозволяє туристам ближче познайомитися з сільським побутом, пізнати звичаї, взяти посильну участь у господарських роботах, харчуватися за одним столом з господарями й т.ін. Хоча така практика може створювати певні незручності й клопоти господарям, та це притягує у дім необхідні додаткові гроші й певним чином урізноманітнює рутину фермерського буття. Для гостей спеціально виділяються одна або декілька кімнат, вони належно прибираються, надається постільна білизна і необхідні речі, нерідко навіть одяг і взуття.

Постійно зростає зацікавлення людей визначними культурними, історичними та природними пам'ятками, якими багате Полісся. А сучасне транспортне сполучення може зробити цей регіон доступним не лише для українців, а й для іноземців. Та перелік пропонує для відвідин визначних пам'яток повинен розширюватися, до нього мають увійти усі культові споруди, замки й інші об'єкти, здатні зацікавити мандрівників з усього світу.

Значний вплив на зростання ринку туризму зроблять і нові технології в електроніці, супутниковому зв'язку і космічному машинобудуванні. Стане можливим проведення конференцій без присутності її учасників у обумовленому місці. А нові технології проведення конференцій, організацією яких займатимуться професіонали, сприятимуть зростанню так званого конгресного туризму. Очікується також зростання популярності освітніх турів, міжнародних студентських обмінів, у тому числі з метою вивчення іноземних мов, навчальних програм для дорослих. Спортивні заходи, у тому числі світового і європейського рівня, сприяють підвищенню інтересу до подорожі.

Однією з найважливіших умов залучення туристів у регіон є підвищення комфортності готелів і якості обслуговування. Бажано в кожному номері встановлювати відеотелефон і комп'ютер, підключений до глобальної мережі, для відправки будь-якої інформації. Слід пам'ятати, що більшість організаторів конгресного туризму надають великого значення екології. Також зростає популярність готелів-музеїв, тобто старих приватних готелів, що одночасно і світовим стандартам відповідають, і зберігають неповторну чарівність давнини. Окрім домашньої обстановки і помірних цін, вони дарують туристам і неповторну кухню. Меню ресторанів, барів, кафе теж повинне бути різноманітним і, враховуючи зростаючу популярність екзотичної кухні, мати власні родзинки.

Основні напрями розвитку туризму на перспективу визначатимуться чинниками соціального, економічного, політичного та екологічного характеру. Великий вплив на розвиток регіонального туризму Полісся виявлятиметься кон'юктурою світового туристичного ринку. Ці дві групи чинників включають екзогенні і структурні змінні. До екзогенних змінних можна віднести соціальні, політичні, екологічні, демографічні чинники, а також ступінь науково-технічного прогресу, торгівлі, транспорту, зв'язку й ін. До структурних - чинники, що визначають структуру туристичного ринку: попит на послуги, їх пропозицію, розподіл самих ринків. Ці чинники мають різну динаміку зміни в часі й просторі і різний рівень впливу на розвиток туризму [5, с.275].

Основні напрями розвитку туризму в Україні на найближчу перспективу визначені у Законі України "Про туризм" [6]. Пріоритет розвитку вітчизняної туристичної індустрії буде за наступними видами туризму: внутрішнім, в'їзним, соціальним, самодіяльним. Враховуючи також світові тенденції, можна прогнозувати такі напрями розвитку регіонального туризму на Поліссі. Насамперед структура виїзду-в'їзду (наразі переважає виїзд) поступово змінюватиметься на користь в'їзду. Причому подальше збільшення долі в'їзного туристського потоку відбуватиметься за рахунок країн далекого зарубіжжя. Спостерігатиметься поступова переорієнтація виїзного туристського потоку в традиційні для українських громадян області: Рівненську, Київську, Чернігівську, Житомирську. Одночасно продовжуватиме розвиватися прикордонний туризм, підвищуватиметься питома вага внутрішнього туризму за рахунок збільшення молодіжних поїздок та рухливості літніх людей і осіб з середнім рівнем доходу, а дитячо-юнацький туризм розвиватиметься у межах самодіяльного, спортивного, похідного й пізнавального. Паралельно відроджуватимуться традиції туризму вихідного дня (так звані сімейні уїк-енди), що спостерігається уже зараз, зростатиме кількість екскурсій у програмах пізнавального внутрішнього туризму, збільшуватиметься популярність екологічного туризму і подорожей малими містами України.

Зважаючи на те, що нові технології у всіх галузях діяльності людини забезпечать стрімкий ривок у розвитку міжнародного ринку туризму, можна зробити ряд важливих висновків щодо потенціалу зростання туристичного ринку не лише в Україні в цілому, але й на Поліссі, що займає досить значну частину території нашої країни зокрема. Політична, соціальна і фінансова інтеграція у світі сприятиме розвитку і вдосконаленню торгівлі, готельної і транспортної інфраструктури та інших ресурсів туристичного ринку, дбайливому використуванню навколишнього середовища в цілях туризму, гарантуватиме безпеку туристів як в індустріально розвинутих, так і в країнах, що розвиваються. Це дозволяє стверджувати, що світовий туризм має величезний потенціал, котрий, за умови розумного його використання, дозволить отримувати значні прибутки. І вітчизняний як частина загального потоку, складовою частиною котрого є туризм у Поліському регіоні, - за умови приєднання до європейської спільноти, - теж не залишиться осторонь цього процесу.

Джерела та література:

1. Биржаков М.Б. Введение в туризм: Учебник. - СПб.: "Издательский дом Герда", 2006. - 512 с.
2. Збірник матеріалів до секційного засідання колегії Міністерства культури і туризму України з питань туристично-курортної сфери 15 лютого 2007 року. - К. Міністерство культури і туризму України, 2007. - 48 с.
3. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу. Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 224 с.
4. Квартальнов В.А. Туризм: Учебник.- М.: Финансы и статистика, 2004. - 320 с.: ил.
5. Гуляев В.Г. Туризм: экономика и социальное развитие. - М.: Финансы и статистика, 2003. - 304 с: ил.
6. Закон України "Про туризм". - Відомості Верховної Ради України, - 1995, № 31, с. 241

В'ячеслав Боднарчук

СТАН ОПТОВОГО РИНКУ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПЛАНУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ЕНЕРГОГЕНЕРУЮЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

На сьогодні важко уявити економіку будь-якої країни без такої важливої галузі, як електроенергетика. На жаль, як показує аналіз, сучасне становище енергогенеруючих підприємств в Україні багато в чому погіршилося порівняно з минулим. Це стосується зменшення обсягів виробництва, погіршення фінансового стану енергетичних компаній, старіння основних виробничих фондів, дефіциту кваліфікованих працівників тощо.

Однією з основних причин погіршення загальноекономічного стану в електроенергетиці є відсутність науково обґрунтованої стратегії розвитку підприємств-виробників енергетичної галузі, яка б опиралася на наукову методологічну основу. Відсутність або недовірність наукових розробок та практичних рекомендацій в напрямку реформування та адаптації фінансово-економічного механізму енергогенеруючих компаній до вимог ринкової економіки, необхідність вдосконалення системи управління діяльністю підприємств галузі, визначення стратегічних пріоритетів розвитку енергетики зумовлюють актуальність теми дослідження.

До прикладу, ще 16 листопада 2002 року була прийнята постанова Кабінету Міністрів України №1789 «Про схвалення Концепції функціонування та розвитку оптового ринку електричної енергії України», якою передбачалося вдосконалення організаційно-правових та економічних засад оптового ринку електричної енергії для забезпечення підвищення ефективності виробництва, передачі, розподілу та постачання електричної енергії, надійності постачання та подальшого розвитку конкурентного середовища. Однак до сьогодні вона практично не виконується.

Перехід до ринкових умов господарювання ініціював масштабне залучення промислового комплексу України до перетворень. Однак при всій важливості та необхідності цих перетворень, вони протікають повільно та малоефективно. Розрив старих економічних зв'язків, високий рівень нестабільності та невизначеності зовнішнього середовища, відсутність навиків розроблення довгострокової стратегії розвитку на рівні економічних суб'єктів промислового виробництва призвели до зниження конкурентоздатності української енергетики на внутрішньому та зовнішньому ринках, різкому падінню обсягів виробництва, значному скороченню чисельності промислово-виробничого персоналу, домінуючій кількості збиткових підприємств.

У таких умовах, безперечно, важливим є вибір осмисленої господарюючої поведінки самостійно діючих суб'єктів ринкової економіки. Збереження економічної самостійності та розвиток підприємства можливі лише в тому випадку, коли його діяльність буде адаптована до умов ринку. Це означає, що безперервність та ефективність функціонування промислового виробництва забезпечується лише тоді, коли воно здатне, використовуючи